

Radziyevskyy V.

Yevromaydan: patriotism in the cultural field of Ukraine

The phenomenon of Yevromaydan is analyzed in the article. The author describes the main axiological conceptions cultural cods and specifics of mental paradigm of acting force of Yevromaydan in the context of the main sociocultural reflection in the modern cultural and historical dimensions of Ukraine.

Patriotic Maidans 2004-2005, 2013-2014 has received broad political, social and cultural resonance. Many singers were on the scene most advanced Maidan (orange, European, tax), less interest has artificial loyal Maidan (eg in Mariinsky Park Kyiv).

Culture Yevromaydanu – this including and protest, shares a boycott of goods and services except for brief comments, lists of brands, media, financial and medical facilities, gas stations, food, outlets respective owners. But Yevromaydanu culture – this culture (which is also the most important) the creation and development of "distributed brightly decorated posters with accurate slogans like "Boycott financiers slaughter", "Do not buy – ignore", "penny in obshchak", "You earn – it is stealing".

Yevromaydan became a kind of manifestation of the transformation of cultural and political rights of Ukrainian. Thus a priori cultural characteristics squares beginning of XXI century have deep historic constant, codes and origins. Describing the events of 1917-1920, poet P.Tychyna pointed out that in the plaza there is a revolution, and before – on the streets and swore allegiance and got to know important news (read princely letters, hetman universals, etc.). On Maidan for centuries happened significant cultural, political, historical and other important people, events.

Whatever it was, and our nation is invincible, and he, the people of Ukraine, not only the source of power, but also the media and the creator of our immortal Ukrainian culture. And an important part of our national culture is a phenomenon and our Ukrainian Yevromaydanu. Even Maidan 2004-2005, founded the new traditions and holidays. Recall undeservedly forgotten Day of Freedom, rethinking of the role the Konotop battle and of the Holodomor. In the individual Yushchenko many disappointed, but plans for European future concern of many Ukrainian..

And not only imprisoned as a prisoner of conscience, but also the victim of a criminal regime, Tymoshenko has always been sympathy and condolences of millions of Ukrainian people.

Thus, the situation analysis and monitoring even hostile to the national media revoluyuyi indicates to positive Yevromaydana – the desire for democracy, democracy and patriotism (singing the anthem of Ukraine before slicing sandwiches, selfless defense of European integration or attempt to perform the National Anthem massive night January 1, 2014, including and with the intention to enter the Guinness Book of Records), many other examples.

We can not be intimidated. People want to live better, Ukrainian close to European values and ideals, and most importantly – our people want a decent life in a prosperous country with a rich European culture and see no alternative to our bright European future. Based on the foregoing, we note that Yevromaydan 2013-2014 biennium – an important event in the cultural space of Ukraine, which has a significant value and the dominant reflection representative cultural codes, mental constants and deep archetypes. In fact, it is important to note that a rally has become a unique cultural phenomenon of the new times Ukrainian history. People's will not kill and do not stop: Ukrainian – Europeans, Ukraine – center of Europe, our culture – European and Yevromaydan – big win strong spirit Ukrainian and European future of Ukraine.

Key words: Yevromaydan, phenomenon of Yevromaydan, Ukraine, culture, subculture, culturology, history.

УДК 316.722:398.1(477)

Садовенко Світлана Миколаївна

кандидат педагогічних наук,
доктор філософії (PhD), доцент,
старший науковий співробітник

**ТРАДИЦІЙНА АКСІОСФЕРА КУЛЬТУРИ ЛОКАЛЬНИХ ТОПОСІВ УКРАЇНИ:
ЗБЕРЕЖЕННЯ В ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Стаття присвячена проблемі осмислення та збереження в добу глобалізації традиційної аксіосфери культури локальних топосів України. Значна увага приділяється питанням дослідження української культури в масштабах окремих областей і міст України, розгляду місцевої культурної спадщини. Дані про розвиток художнього життя в різних регіонах, отримані в результаті зіставлення й узагальнення, дають цінний матеріал для створення цілісної оцінки традиційної, а в деяких місцевостях загальноприйнятої, усталеної аксіосфери культури та ментальності локальних топосів України, взаємодії традицій і новацій української народної художньої культури, знаходження можливостей щодо її збереження в добу глобалізації.

Ключові слова: традиційна аксіосфера, локальні топоси, архетип, українська народна художня культура, ментальність, часопростір.

Світ сьогодні, в умовах глобалізації, орієнтованої на тотальність та уніфікацію етнокультурної автентичності плюральних традицій, знаходиться на своєрідному перехресті як історичних епох, так і різних моделей цивілізацій – традиційної, що була дотепер, і сучасної, заснованої на принципах формування загальнопланетарного інформаційного простору (розповсюдження новітнього середовища масового спілкування, зокрема мобільного зв'язку, мережі Інтернет), інших новітніх досягнень, у яку людство продовжує впевнено входити, актуалізуючи проблему збереження (або консервації) традиційної

аксіосфери народної художньої культури локальних топосів (давньогрец. τόπος – "місце", в культурології – синонім значень "категорія культури", "образ культури").

В Україні в перші десятиліття XXI століття у сфері культури відбувається формування нових поглядів на культуру окремих регіонів, що володіють своєрідними рисами й особливостями культурного розвитку. Вітчизняний науковий дискурс надає значення регіональній проблематиці. Зокрема, значна увага приділяється питанням дослідження художньої культури в масштабах окремих областей і міст, опису різних історичних періодів її розвитку, розгляду діяльності яскравих постатей, пов'язаних з регіонами, найхарактерніших зразків місцевої історико-культурної спадщини, вивчення особливостей українського менталітету, його основних характеристик тощо. Проте актуальною є сума зведень, отриманих в результаті зіставлення й узагальнення даних про розвиток художнього життя в різних регіонах України. Узагальнений матеріал допоможе оцінити стан традиційної, а в деяких місцевостях загальноприйнятої, усталеної, аксіосфери культури локальних топосів, виявити взаємодію традицій і новацій української народної художньої культури, знайти можливості щодо її збереження в добу глобалізації, створити цілісну картину щодо розуміння впливу культурних процесів регіонів на трансформації українського суспільства України в цілому.

Мета статті – розглянути питання осмислення та збереження традиційної аксіосфери культури локальних топосів України в цілому в добу глобалізації.

Вивчення взаємодії культурних процесів і трансформації українського суспільства відкриває велику розмаїтість зв'язків, що у своїй сукупності можуть проявитися в перспективі як єдиний, цілісний процес нового рівня, у тому числі, появи нового типу художньої культури, який як важлива складова духовної культури, може стати (і зауважимо, що вже стає) потужним перетворюючим фактором змін в українському суспільстві.

Підвищення наукового інтересу щодо вивчення культуротворчих процесів різних регіонів України активізувало інтенсивний пошук яскравих архетипічних рис, які зрозумілі і доступні сьогодні нашому сприйняттю як культурні вершини окремого топосу і людства в цілому. За К.-Г. Юнгом, головна властивість архетипу полягає у тому, щоб постійно відтворюватися в культурі [9]. Якщо ж говорити про архетипи як універсалії, варто йти глибше: від історії окремого народу до типових рис в цілому, з яких кожен народ акцентує ту чи іншу, загальну для всіх людей рису (або їх певний набір, пов'язаний з конкретними умовами їх життя і розвитку). Як ми вже зауважували в попередніх своїх публікаціях, ідея взаємозв'язку Землі і людини, її розвитку як частини природи і у зв'язку з нею не застаріла донині в тому сенсі, що чим ясніше ми уявляємо собі загальнолюдські еволюційні універсалії, тим простіше нам позначити особливості конкретного народу (народів і націй) по відношенню до них [6, 70]. Такий підхід надає можливість спочатку ґрунтуватися на різноманітні культури топосів, взявши його за вихідну точку досліджень, усвідомити традиційну аксіосферу і той внесок, який додає кожен етнос в багатство культури регіонів України та світової культурної спадщини.

Розгляд глибинних архетипів, як символічних центрів української культури, підкреслює єдність і центрованість кожного топосу в загальному архетипі "Україна" (за Г. Смітюх, В. Стрілецьким [7]). Стрижневі для світогляду української нації архетипи слугують його культурною візитівкою протягом століть. За багатоплановістю архетипів криється ціла низка символічних значень (семантичне поле), ступивши на позиції яких настає розуміння традиційної аксіосфери української народної художньої культури, зокрема локальних її топосів, які в добу глобалізації потребують збереження, оскільки є набутиим соціально-історичним досвідом народу, історичною основою української національної культури.

Протидією універсалістичним тенденціям глобалізму став етноцентризм як установка на збереження традиційної системи цінностей етносу. Етноцентризм в філософії (від грец. *ethnos* – група, плем'я і лат. *centrum* – центр, осередок) – це погляд на світ крізь призму етнічної ідентифікації [8]. В культурологічному аспекті концептуалізації це поняття відображає тенденцію розглядати норми і цінності власної культури як основу для оцінки і вироблення суджень про інші культури [1; 10].

Формою інституціалізації етноцентричних умонастроїв є місцеві осередки збереження української культури, зокрема народної художньої. Це – своєрідні локальні топоси із власними структурами часопростору, особистими категоріями культури та власним ментальним полем. Останнє є ефективним, безмірно цінним і дієвим чинником суспільного розвитку, те "специфічне інформаційно-енергетичне поле, що охоплює емоційний, інтелектуальний та духовний рівні життєдіяльності розгорнутої соціальної системи" [7].

Погоджуючись з думкою сучасних українських дослідників В. Погрібної та Є. Чернявського, що ментальність – це "глибинний рівень колективної та індивідуальної свідомості, усталена й водночас динамічна сукупність настанов особистості, демографічної групи у сприйманні залежно від етногенетичної пам'яті, культури тощо" [5], зауважимо, що імпульси самої ментальності є малопомітними, оскільки йдуть з глибин історії та з глибшеї позасвідомого, рефлексивного. Водночас, генеруючись архетипом нації, ментальність у часопросторі транслюється у майбутнє. Відтак, менталітет нації тієї чи тієї держави, визначає подальший її розвиток і встановлює місце серед цивілізованих країн світу. Імовірно, що відповідь на питання щодо розбіжних темпів економічного, політичного, соціального та культурно-побутового розвитку різних держав світу криється безпосередньо у відмінності менталітетів народів.

Менталітет українського народу, маючи "жіночу стать", обумовлену трансцендентною жіночістю архетипу "Україна", розкривається такими рисами, як чуттєвість, емоційність, любов до дітей, швидке

інтуїтивне сприйняття сутності складних природних та соціальних явищ, мрійливість, допитливість. Геополітичне розташування України на перехресті історичних шляхів зі Сходу на Захід і з Півночі на Південь додає поєднання у світогляді українців західної (індивідуалістичної, матеріалістичної) та східної (пасивно-споглядальної, спрямованої на вищі істини) ментальності "маргінальні, двоїсті, компоненти національного менталітету, обумовлені всесвітньо-історичною місією українського етносу, як Матері-Берегині європейської цивілізації, що простягла свої захищаючі руки між Заходом та Сходом. Цим компонентам притаманні поєднання індивідуалізму, характерного для західної ментальної орієнтації, і східної вразливості, колективізму, бурхливої реакції на соціальну несправедливість, частково перемішаної з наївною вірою в сильного правителя, "царя-батюшку" [7].

Ментальність українців формувалася не одне сторіччя і має такі справдані закладені характерні риси, як: індивідуалізм, гумор, доброта, доброзичливість, миролюбність, щедрість, гостинність, музикальність, працьовитість. Ментальність визначає особливості душі, серця і розуму. Вона є квінтесенцією характеру українського народу, роблячи його людей українцями. М. Грушевський ("Хто такі українці і чого вони хочуть?"), В. Янів ("Релігійність у житті українського народу"), М. Костомаров ("Две русские народности"), І. Мірчук ("Світогляд українського народу. Спроба характеристики") та інші вітчизняні мислителі й політичні діячі наголошували на домінуючій рисі українського менталітету (як і західноєвропейського загалом) – індивідуалізмі. На цій же рисі акцентував і Г. Тільтман ("Хліборобська Європа") [3, 65].

Формування української ментальності відбувалось в складних історичних умовах, що вплинуло на розрізненість українського народу у минулому, тривале бездержавне існування, розмежування Сходу і Заходу. У спотворення національного генетичного коду архетипу "Україна" зробив свій "внесок" і так званий "радянський архетип". Визначаючи основні риси радянського менталітету, дослідники Г. Смітюх і В. Стрілецький до них віднесли: "відсутність волі до покращення долі власними силами ("рідна партія за все подбає"), показну працелюбність (аби керівництво нас помітило, а робота якось зробиться"), амбіційність ("знай наших"), патерналізм ("він за це гроші отримує, тому хай подбає за всіх нас"), безпорадність ("все рівно хтось прийде та зробить, а моє діло маленьке") [7].

У сьогодення менталітет продовжує відігравати свою важливу роль в якості регулятора економічних, політичних та культурних процесів. Можна припустити, що, завдячуючи консерватизму, уповільненості, зваженості, іншим особливостям українського менталітету, в Україні не відбулося соціальних вибухів в періоди "помаранчевої революції" (кінець 2004 р.), політичної кризи (початок 2006 р.). Проте саме ці риси, а також індивідуалізм, розрізненість тощо стали серйозною перешкодою на шляху реформування українського суспільства, оскільки вони не дали змоги у період незалежності надати розвиткові країни бажаної динаміки та ініціювати впровадження в життя інноваційних політичних, соціальних, інформаційних технологій. Можливо, саме деякі риси української ментальності вплинули на сучасну ситуацію в Україні, призвели до порушення функціональної цілісності і збалансованості соціокультурної системи (2013–2014 рр.). Як зауважує Поліна Герчанівська, "однією з характерних рис суспільства стає його надзвичайна індивідуалізація, а домінуючим принципом у людській свідомості – "кожний за себе". Все більше людей виходить із зони регуляції свідомості і поведінки засобами домінуючої для українського соціуму культурної системи, знижується ефективність процесу соціалізації і інкультурації... Зона дії патернів свідомості і поведінки людей, що історично склались і історично закріпились в українській культурній традиції, поступово звужується, поступаючись місцем маргінальним полям культури" [2, 34].

Однак ці перешкоди не можна вважати постійними. Чітке визначення та нормативне закріплення спочатку на рівні провідних політичних сил, а потім і на рівні держави, ініціювання консолідації етносу навколо конкретної української національної ідеї значно прискорять соціальні процеси та виведуть Україну на щабель виконання нею своєї всесвітньо-історичної місії. А це можливо на рівні логічного усвідомлення спочатку національною елітою, а потім всім населенням архетипу "Україна".

У ХХ столітті Україна пережила найсильніші соціальні і культурно-історичні потрясіння, які тривали безперервно майже вісімдесят років і вмістили революцію, громадянську війну, голодомор, репресії і Другу світову війну з тяжким періодом повоєнної відбудови. Наслідком цих процесів стало знищення незмірного обсягу культурних цінностей, найбільшою мірою тих, що належали до культурної спадщини української спільноти. Наголосимо, що йдеться не тільки (і не стільки) про втрати матеріальних цінностей, а, насамперед, втрати духовні. Адже, як зазначав Ю. Лотман: "будь-яка руйнація культури відбувається як знищення пам'яті, стирання текстів, забуття зв'язків" [4, 230].

Останньою за часом ланкою в цьому суцільному ланцюзі суспільно-культурних стресів і криз, стала криза ідентичності, пов'язана з кітчизацією та прагматизацією соціокультурного статусу української народної художньої культури. Утилітарне ставлення до народної художньої культури й фольклору обумовлено різними факторами: традиційними причинами пошкодження (вплив часу, природно-кліматичних умов тощо); еволюцією соціального та економічного життя, яка погіршує їх ще більш небезпечними шкідливими й руйнівними явищами; відсутністю достатніх коштів; недостатнім поки що правовим механізмом охорони об'єктів культурної спадщини.

Нині українське суспільство переживає наймогутнішу за усю свою історію трансформацію, і культура, культурна спадщина, як фактор соціально-історичних змін виявляється в центрі уваги політиків, суспільних діячів, управлінців. Структури влади різних рівнів постійно звертаються до проблеми збереження

культурної спадщини, підкреслюють необхідність уживання заходів по запобіганню втрати пам'яток культури. Отже, політика духовного відродження у випадку втрати наступності кращих традицій культури не зможе бути цілком реалізована без збереження і відродження історико-культурної спадщини України.

У сучасних умовах кризи культури порушилися звичні зв'язки людини з навколишньою дійсністю. Вона шукає нові взаємовідносини за допомогою ідентифікації, важливими засобами якої виявляються, зокрема, етнічна приналежність, мова, народна художня культура. Ідея відродження, збереження і розвитку української народної культури, заснована на загальнолюдських цінностях і висунута в якості однієї з настанов культурної політики, обумовленої низкою обставин, зокрема:

- створенням української державності і необхідністю в зв'язку з цим об'єднання народів на основі нових ідеалів, якими є її цінності традиційної народної культури;

- в умовах кризи культури, виробленої за роки радянської влади ціннісно-нормативної системи і відсутності нової, сприйманої на рівні масової свідомості, соціокультурні інститути звернулися до народної мудрості, накопиченої в результаті практичної діяльності, втіленої в художній культурі;

- перехід від моностилістичної культури до полістилістичної, що припускає визнання за кожною регіональною культурою її прав на самостійність і створення умов для рівноправного співіснування всіх типів культур і безлічі субкультур, що відбивають різноманіття самого життя, став сприятливим і для розвитку традиційної народної художньої культури;

- процеси демократизації суспільства, що супроводжуються волею думки і духу, розкріпаченням раціональних і емоційних початків у людині, звільненням інтелектуального, духовно-творчого і морального потенціалу суспільства, виявляються сприятливими для самоактуалізації і через традиційні, фольклорні форми художньої діяльності;

- демократичні процеси в нашому суспільстві дають можливість людям різних національностей повернутися до своїх джерел, усвідомити, осмислити свою етнічну приналежність, долучитися до традицій минулого через відродження фольклорних форм художньої діяльності, що будять у народі самосвідомість і допомагають перебороти стан сум'яття, спустошеності, роздвоєності.

У сучасній кризовій ситуації, що супроводжується втратою регулятивних і контролюючих функцій культури, якими вона володіла в період позитивної стабільності, підсилюється роль народної художньої культури, що століттями орієнтувала поведінку, спрямовувала діяльність, налагоджувала взаємовідносини між людьми і, пройшовши кризу віки, залишається актуальною у сьогодення. Проблеми збереження української народної художньої та формування сучасної культури, питання способу життя населення мають стати об'єднуючим фактором через отримання інформації. У час високих технологій одним із засобів отримання інформації є реклама, яка сьогодні частково перебирає на себе роль ретранслятора національних особливостей. Тому в основу надання інформації, в підґрунтя реклами варто закладати ментальні особливості народу з опорою на традиційну аксіосферу культури локальних топосів та всієї країни в цілому.

Українським центром культурних досліджень за дорученням Міністерства культури України у 2013 році була проведена дослідницька робота з узагальнення регіональних історико-культурних брендів, в основі яких лежить інформація щодо культурних цінностей й ментальних особливостей двадцяти чотирьох областей України. В основу було покладено вивчення й узагальнення відомостей щодо історичних прикмет областей; історико-культурних брендів; етнокультурних характеристик; яскравих постатей, пов'язаних з регіоном; найхарактерніших культурно-мистецьких явищ та найвідоміших зразків історико-культурної спадщини (див.: <http://www.culturalstudies.in.ua>).

Як приклад, подаємо інформацію щодо культурних цінностей та регіональних історико-культурних брендів, які є візитівками представлених областей (Сумська, Донецька, Вінницька), і демонструють очевидну наявність традиційної аксіосфери культури локальних топосів в сучасній Україні.

Сумська область

Історичні особливості: Сумщина – східна частина історичного регіону Слобожанщини. Частина Сумщини у XVII-XVIII ст. входила до складу Гетьманщини. Глухів на початку XVIII ст. був столицею Гетьманської України, батьківщиною багатьох видатних діячів світової та української музичної культури.

Історико-культурні "бренди": Кролевецькі рушники; "Конотопська відьма" (за повістю Г.Квітки-Основ'яненка); "Глухівські асамблеї" – мистецький фестиваль; "Сумщина – партизанський край" (тут діяв загін С.Ковпака).

Етнокультурна характеристика: Сумщина – майже моноетнічний регіон (українці – 86%, росіяни – 13%); в містах проживають представники багатьох інших етнічних меншин.

Яскраві постаті, пов'язані з регіоном: композитори Дмитро Бортнянський, Максим Березовський; поети Павло Грабовський, Олександр Олесь; поет, історик і етнограф Пантелеймон Куліш; письменники Григорій Квітка-Основ'яненко, Микола Хвильовий, Іван Багряний, Платон Воронько; педагог Антон Макаренко; співак Борис Гмиря; художники Антон Лосенко, Григорій Нарбут; скульптор і кінорежисер Іван Кавалерідзе; гетьмани Іван Скоропадський, Данило Апостол, Кирило Розумовський; меценати і цукрозаводчики Терещенки, Харитоненки, кобзарі Остап Вересай, Єгор Мовчан.

Найхарактерніші культурно-мистецькі явища: Міжнародні фестивалі органної музики "Органум" і "Бах-фест" (м.Суми); Літературно-мистецький фестиваль "Кролевецькі рушники"; Фестиваль мистецтв "Боромля"; Фестиваль духової музики "Сурми України"; Фестиваль дитячого та молодіжного кіно "Кришталеві джерела"; Фестиваль сільського мистецтва "Мистецькі береги Ворскли".

Найвідоміші зразки історико-культурної спадщини: Монастирські ансамблі (Мовченський, Сафроніївський, Глинський монастирі); Анастасіївський собор, Спасо-Преображенський храм та інші пам'ятки архітектури м. Глухова; Історико-культурний заповідник "Посулля"; Троїцький собор, Воскресенська та Іллінська церкви, Спасо-Преображенський собор у місті Суми; Свято-Троїцький Охтирський монастир та Покровський кафедральний собор (м. Охтирка).

Донецька область

Історичні особливості: Колишнє Дике Поле, освоєне запорозькими козаками. З XVIII ст. заселялося вихідцями з Центральної України, російських земель, переселеними з Криму греками, сербами тощо. У XIX ст. – активний розвиток регіону завдяки металургійній промисловості на основі видобування вугілля та залізної руди. Найбільш урбанізований регіон України (90% міського населення). Основа економіки – вугільні й металургійні підприємства.

Історико-культурні "бренди": "Край шахтарської слави"; "Донецьк – місто мільйона троянд"; Святогірська Лавра; Соляні печери м. Артемівська; Курортна зона м. Слов'янська.

Етнокультурна характеристика: Етнічно змішане населення внаслідок бурхливого розвитку промисловості й переселення з різних регіонів Російської імперії у XIX ст. Значна частка росіян, є міста з потужними грецькими громадами (на півдні області). Більшість населення російськомовне. З'являються "нові етнічні меншини" (з країн Азії, колишнього СРСР).

Яскраві постаті, пов'язані з регіоном: Поети Володимир Сосюра, Василь Стус; академік Іван Дзюба; композитор Сергій Прокоф'єв, поет-пісняр Михайло Матусовський, співак Анатолій Солов'яненко, співачка Лариса Руденко, артист балету Вадим Писарєв, художник Архип Куїнджі, кінорежисер Леонід Биков.

Найхарактерніші культурно-мистецькі явища: Фестиваль балетного мистецтва "Зірки світового балету" під керівництвом Вадима Писарєва; Міжнародний джазовий фестиваль "До-Дж"; Міжнародний фестиваль "Прокоф'євська весна"; Міжрегіональне свято української культури "Легенди степу"; Фестиваль дитячих балетних вистав "Гран-Па".

Найвідоміші зразки історико-культурної спадщини: Державний історико-архітектурний заповідник у Святогірську, зокрема Святогірська Лавра; Музей Сергія Прокоф'єва (Красноармійський р-н); Меморіальний комплекс "Савур-могила".

Вінницька область

Історичні особливості: Вінниччина – східна частина історичного регіону Поділля: з XIV ст. до 1793 р. перебувала у складі Речі Посполитої; з кінця XVIII ст. – Подільська губернія у складі Російської імперії; Вінницька область утворена 1932 р.

Історико-культурні "бренди": "Земля Палаців" (палацові комплекси у Немирові, Тульчині, Вороновиці, Чернятині, Серебринцях та ін.); Світломузичний фонтан та Набережній у Вінниці.

Етнокультурна характеристика: До початку XX ст. багато міст (Шаргород, Бершадь та ін.) мали значні єврейські громади. Численною була польська меншина. Нині населення етнічно однорідне (українське); у південних районах області – строкатише населення (українці, росіяни, болгари, молдавани).

Яскраві постаті, пов'язані з регіоном: Письменники Степан Руданський, Михайло Коцюбинський, Марко Вовчок; композитори Микола Леонтович, Петро Ніщинський, хірург Микола Пирогов, мікробіолог Данило Заболотний.

Найхарактерніші культурно-мистецькі явища: "Міжнародні дні джазової музики у Вінниці"; "Міжнародний Вінницько-Анський фестиваль комедійного та пародійного кіно"; Літературно-мистецьке свято сатири і гумору ім. С. Руданського (с. Хомутиці).

Найвідоміші зразки історико-культурної спадщини: Скіфське городище або Великі Вали (VII-VI ст. до н.е.) під Немировом; Пам'ятки Державного історико-культурного заповідника "Буша", в т.ч. печерний храм та "Бушанський барельєф"; Монастирі домініканців, єзуїтів, капуцинів (XVII–XVIII ст.) у Вінниці; Культурні й монастирські споруди XVI–XVIII ст. у Шаргороді, Браїлові, Могилеві-Подільському, Бару, Мурафі, Тульчині; Палацові комплекси: Щербатової у Немирові, Потоцьких у Тульчині, Грохольського у Вороновиці, палац Вітославського у Чернятині, палаци Собанських у Верхівці та в Михайлівці, палац Комара в Мурованих Курилівцях, палац Четвертинських в Антополі, палац Липківських у Красносілці, палац Чацьких у Серебринцях, палац Ценіної в Котюжанах, палац Тишкевичів у Спичинцях; Музей-садиба з мавзолеєм М. Пирогова у Вінниці; Музей М. Коцюбинського у Вінниці.

Погляд на культуру регіонів, виявлення традиційної аксіосфери культури локальних топосів України з позиції їх базового архетипу та ментальності дозволяє краще зрозуміти, як працює колективна психологія країни, зокрема, які традиції зберігаються, а нововведення легко приймаються, а що, так би мовити, "вибраковується".

Актуалізація утилітарних цінностей локальних топосів на тлі традиціоналізму означає створення нових аксіологічних і етичних імперативів, що, виводять на задній план традиційні регулятори культури. У культурологічних термінах це можна визначити як феномен роздвоєння вектора культури: одна його частина як і раніше спрямована до традиційних абсолютних, трансцендентних змістів, а інша повертається до змістів утилітарних, відносних, іманентних. У результаті в культурі одночасно співіснують два належні образи, що породжують подвійний стандарт поведінки: за схемою традиціоналізму і за схемою новацій.

Зміна аксіологічних ідеалів приводить до переоцінки цінностей у сучасній культурі. Термін "цінність" набуває нового змісту, трактується як користь, щось вигідне для людини, її діяльності й існування.

Усе вищесказане свідчить на користь культурологічної рецепції української народної художньої культури, важливість якої обумовлена необхідністю збереження і відтворення її ролі й місця в новій соціокультурній ситуації в Україні. Збереження традиційної аксіосфери української народної художньої культури у локальних топосах в умовах глобалізації – одна з важливих функцій Української держави.

У перспективі розмаїття зв'язків і сфер у своїй сукупності можуть проявитися як єдиний, цілісний процес нового рівня, у тому числі, появі нового типу художньої культури, який, як важлива складова духовної культури, може стати (і вже стає) потужним перетворюючим фактором змін в українському суспільстві.

Література

1. Артановский С.Н. Проблема этноцентризма, этнич. своеобразия культур и межэтнич. отношений в совр. зарубежной этнографии и социологии / Артановский С.Н. // Актуальные проблемы этнографии и совр. зарубежная наука. – Л., 1979.
2. Герчанівська П.Е. Параметри Нового Світу: премодернізм–модернізм–постмодернізм / Поліна Евальдівна Герчанівська // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2013. – № 4. – 330 с. – С. 34–38.
3. Левандовський В. Україна в геополітичних концепціях I третини ХХ сторіччя / В. Левандовський // Політична думка. – 1994. – № 3. – С. 58–68.
4. Лотман Ю.М. Проблема византийского влияния на русскую культуру в типологическом освещении / Юрий Михайлович Лотман // Византия и Русь. – М.: Наука, 1989. – С. 227-231.
5. Погрібна В.Я. Специфіка української ментальності / В.Я. Погрібна, Є.В. Чернявський [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Philosophia/73535.doc.htm.
6. Садовенко С.М. Семантичний топос культури у контексті теорії архетипів / Світлана Миколаївна Садовенко // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2013. – № 4. – 330 с.
7. Смітюх Г.Є. Україна сакральна : минуле, сьогодення, майбутнє. Український менталітет / Смітюх Г.Є., Стрілецький В.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/SacralUkraine/Mentality.htm#Line10>.
8. Философия: Энциклопедический словарь. Под редакцией А.А. Иванова. – М. : Гардарика, 2004. – 1072 с.
9. Юнг К.-Г. Архетипи колективного несвідомого. Психологічні типи / К.-Г. Юнг // Вибрані праці з аналітичної психології // Зарубіжна філософія ХХ століття / Під ред. Г.І. Волинки. – Кн. 6. – К. : Фірма "Довіра", 1993. – 237 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.diit.edu.ua/sites/facultet-mt/kafedra-filosofii/methods/>.
10. Le Vine R. Ethnocentrism. Theories of Conflict, Ethnic Attitudes and Group Behaviour / Le Vine R., Campbell D. – N.Y., 1971.

Reference

1. Artanovskiy S.N. Problema etnotsentrizma, etnich. svoeobraziya kul'tur i mezhetnich. otnosheniy v sov. zarubezhnoy etnografii i sotsiologii / Artanovskiy S.N. // Aktual'nye problemy etnografii i sov. zarubezhnaya nauka. – L., 1979.
2. Herchanivska P.E. Parametry Novoho Svituu: premodernizm–modernizm–postmodernizm / Polina Evaldivna Herchanivska // Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv : nauk. zhurnal. – K. : Milenium, 2013. – № 4. – 330 s. – S. 34–38.
3. Levandovskiy V. Ukraina v heopolitychnykh kontseptsiiakh I tretyny KhKh storichchia / V. Levandovskiy // Politychna dumka. – 1994. – № 3. – S. 58–68.
4. Lotman Yu.M. Problema vizantiyskogo vliyaniya na russkuyu kul'turu v tipologicheskome osveshchenii / Yuriy Mikhaylovich Lotman // Vizantiya i Rus'. – M.: Nauka, 1989. – S. 227-231.
5. Pohribna V.Ya. Spetsyfyka ukrainskoi mentalnosti / V.Ya. Pohribna, Ye.V. Cherniavskiy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.rusnauka.com/31_PRNT_2010/Philosophia/73535.doc.htm.
6. Sadovenko S.M. Semantychnyi topos kultury u konteksti teorii arkhetypiv / Svitlana Mykolaivna Sadovenko // Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv : nauk. zhurnal. – K. : Milenium, 2013. – № 4. – 330 s.
7. Smitiukh H.Ye. Ukraina sakralna : mynule, sohodennia, maibutnie. Ukrainskyi mentalitet / Smitiukh H.Ye., Striletskyi V.V. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Publ/SacralUkraine/Mentality.htm#Line10>.
8. Filosofiya: Entsiklopedicheskiy slovar'. Pod redaktsiey A.A. Ivina. – M. : Gardariki, 2004. – 1072 s.
9. Yunh K.-H. Arkhetypy kolektyvnogo nesvidomoho. Psykholohichni typy / K.-H. Yunh // Vybrani pratsi z analitychnoi psykholohii // Zarubizhna filosofii KhKh stolittia / Pid red. H.I. Volynky. – Kn. 6. – K. : Firma "Dovira", 1993. – 237 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.diit.edu.ua/sites/facultet-mt/kafedra-filosofii/methods/>.
10. Le Vine R. Ethnocentrism. Theories of Conflict, Ethnic Attitudes and Group Behaviour / Le Vine R., Campbell D. – N.Y., 1971.

Садовенко С. Н.

Традиционная аксиосфера культуры локальных топосов Украины: сохранение в эпоху глобализации

Статья посвящена проблеме осмысления и сохранения в эпоху глобализации традиционной аксиосферы культуры локальных топосов Украины. Значительное внимание уделяется вопросам исследования украинской культуры в масштабах отдельных областей и городов Украины, рассмотрения местного культурного наследия. Данные о развитии художественной жизни в разных регионах, полученные в результате сопоставления и обобщения, дают ценный материал для создания целостной оценки традиционной, а в некоторых местностях общепринятой, устоявшейся аксиосферы культуры и ментальности локальных топосов Украины, взаимодействия традиций и новаций украинской народной художественной культуры, нахождения возможностей по ее сохранению в эпоху глобализации.

Ключевые слова: традиционная аксиосфера, локальные топосы, архетип, украинская народная художественная культура, ментальность, пространство и время.

Sadovenko S.

Traditional axiosphere of Ukrainian local topos culture: conservation in the age of globalization

The article is devoted to the actual problem of understanding the contemporary culture and the conservation of the traditional axiosphere of Ukrainian local topos culture in the age of globalization.

It is about increasing scientific interest for the study of culture-forming processes in different regions of Ukraine, the formation of new views on the culture of the region in the national scientific discourse, possessing peculiar characteristics and features of cultural development and intensification of intensive searching of vivid archetypal traits that are understandable and accessible to perception as cultural peaks of local topos and humanity in general.

It is briefly examined the underlying archetypes as symbolic centers of culture, emphasized the unity and focus of each topos. Core archetypes, which serve as the cultural visiting card of Ukrainian nation outlook, were explored. It is shown that the diversity of archetypes cover a whole range of symbolic meanings (semantic field), stepping into its position comes the understanding of axiosphere of traditional Ukrainian folk art and culture, including its local topos, which in the age of globalization needs conservation, because it is an acquired social-historical experience of people and historical basis of Ukrainian national culture.

Much attention is paid to the study of Ukrainian culture in the scale of particular regions and cities of Ukraine, description of local cultural heritage. The amount of such reports obtained from the comparison and compilation of data on the development of the art in different regions, provides material for creating a comprehensive evaluation of traditional, and on some territories – well-established, common axiosphere of local topos culture in Ukraine, the interaction of tradition and innovation artistic culture of Ukraine as a whole, finding ways of its conservation in the age of globalization.

The study of the interaction of cultural processes and transformation of Ukrainian society offers a wide variety of relationships that, taken together, may occur in the future as a single, coherent process of new level, including the emergence of a new type of artistic culture, which as an important part of spiritual culture may be (and has become) powerful transformative factor of changes in Ukrainian society.

View at the culture of the region, identifying traditional axiosphere of local topos culture of Ukraine from the standpoint of basic archetype and mentality help to understand better how the collective psychology of the country works, in particular, which traditions are stored and innovations are easily accepted, and what, so to speak, is removed.

Updating the utilitarian values of local topos on the background of traditionalism means creating new axiological and ethical imperatives that set aside traditional regulators of culture. In cultural terms, it can be defined as a phenomenon of culture split vector: one part is still geared to the traditional absolute, transcendent meanings and the other is back to utilitarian, relative, intrinsic contents. As a result, two proper images co-exist at the same time in the culture, giving rise to a double standard of behavior: the scheme of traditionalism and circuit of innovations.

The change of axiological ideals leads to reappraisal of values in contemporary culture. The term "value" takes on new meaning and is treated as a benefit, something beneficial for human activity and its existence.

All above-mentioned evidence in favor of cultural reception of Ukrainian folk art culture, the importance of which is conditioned by the need to preserve and play its role and place in the new socio-cultural situation in Ukraine. Preservation of traditional axiosphere of Ukrainian local topos culture in the context of globalization is one of the important tasks for the Ukrainian state.

In the future, the variety and scope of relations in their entirety may occur as a single, coherent process of new level, including the emergence of a new type of artistic culture, which is an important part of spiritual culture can be (and has become) a potent transforming factor changes in Ukrainian society.

Key words: traditional axiosphere, local topos, archetype, Ukrainian folk art culture, mentality, time-space.

УДК 130.2: 494.3: 39: (477)

Сугрובה Юлія Юріївна
кандидат філософських наук, доцент

**ТЮРКСЬКА КАЗКА В ЕТНОКУЛЬТУРНИХ ПАРАЛЕЛЯХ
КРИМСЬКОГО ПРОСТОРУ**

У статті досліджуються твори казкового жанру, на формування яких впливали процеси культурного обміну між тюркськими народами кримського простору. Незважаючи на своєрідність усної народної творчості кожного етносу, казки кримських татар, кримчаків, караїмів демонструють яскраво виражену типовість. Тюркські казки – своєрідний вузол переплетення різноманітних унікальних фольклорних традицій, у якому діалектично поєднується загальнотюркське різних народів і місцеве кримське начала.

Ключові слова: казка, тюркська казка, своєрідність, типовість, макроетнос.

Інтерес до даної тематики зумовлений потребами не тільки культурології, а й соціології, філософії, психології, етнопедагогіки та інших наук, що ставлять завдання вивчити способи, канали і механізми трансляції людського досвіду. Можливості словесної розповіді завдяки тому, що вони представлені казкою, тобто казковим дискурсом, що має свій ритм, характерні особливості і глибинну семантику, доповнюються класично раціональне світосприйняття і потребують детального аналізу цього феномена. Модифікуючись відповідно до динаміки суспільства і техногенних реалій, сучасний казковий жанр реагує на ті зміни, які відбуваються в технічній, інформаційній, комунікаційній та інших сферах. Змінюються сюжети, предметність казки, її фон і побічні лінії, однак казка, зберігаючи свої пріоритети, залишається важливим,